

Hugleiðingar um rotin-skapin í Føroyum

Karl Nolsøe helt hesa røðu í Føroyahúsinum á 1. mai dags-haldi

»Kannibalur« í Kjøpin-havn var samkomustað hjá lesandi føroyingum undir týsku hersetingini 1940-45.

Erlendur Patursson nevndi tað, sum har fór fram, skemtliga »Steypareyp«.

Mangt var á lofti – helst tað, sum hevði við Føroyar at gera: mentan, búskapur, søga, politikkur og sjálvandi sjálvstýri og loysing.

Naívt spurdi je: »Tá ogur hava fingið, tikið loysing, hvat so?« Ein vendi sær móti mær og segði: »Loysing er endamálið.« »Nei«, meinti je: »Loysing er reiðskapur, møguleiki at skapa betri, ríkari samfelag hjá teimum, sum eru í tí. Til dømis: Hvørjum skulu ogur liva av tã?«

Hann segði seg væl kunna liva av turum fiski og drýli. Je segði: »Kunnu tygur ikki bjóða føroyskum fiskarum og arbeiðsfólki betri, kunnu tygur spara tygum ómakin.«

Brotsmaðurin í føroyskum/donskum víðurskiptum hevur altíð verið føroyingur: føroyingar. Ogur hava verið so ringir móti føroyingum sum einstakir føroyinga og teirra bólkur.

Uttan hesar vitandi og óvítandi órindasveinar danska »ríkisfelagskapsins« kann einki fram fram, uttan tað er til fyrimunir fyrri hetta ofta dulda yvirvald.

Afturat hesum eru nøkur komin, sum merkjast alt meira. Materiellu korini batnaðu, og gjøgnum útbúgvingu fleiri betri vitannarstøði at standa á. Hetta skuldi styrkt sjálvs-virðing, viljan at sleppa undan trælbandi, úr trælmentan.

Veruleikin er øvugur. Hesi binda við sínum krøvum mótevís føroyska samfelagum fastari at danskari umstíning enn nakrantíð síðan 1856. Føroyingar hava alt minni at siga.

Hjá teimum ræður um at verja fyrimunir, privilegíir hjá føroysku væljarða, nørja og vaksu um teir at mersgiva vanliga føroying, táttu trælbandið, vaksu um neyðardýrsmen-tanina.

Hetta lyndi skyggir ígjøgnum allastaðni, umboðandi lemjandi foryndarskaps-andan, sum ótar seg inn í føroyska samfelagið á øllum økjum frá útróðri til brennivínssølu.

Føroyar vóru stýrðar og nú meira enn nakrantíð av stættum. Trúðótin kom fyrri 500 árum við útlendskum prestum, kongsbóndum og embætismönnum, sum fyrri útlenska kongsvaldið

ráddu yvir og trælkaðu tey mongu í Føroyum.

Revolutionin 1856 beindi fyrri monopolhandlinum og gomlu stættinum. Møgu-leikin fyrri frígering sam-felagsins og framkomu av nýggjum produktivum stættum var eisini komin til Føroya.

Í dag eru aftur óproduktivir stættir uppkomin, sum mersgiva og trælka føroyska samfelagið bert fyrri at fremja síni egnu trongu áhugamál.

Tosaðu úr ørva

Vansin hjá sjálvstýrisrørsluni var, at hon fyrri stóran part var borin inn uttanfrá av einstaklingum, sum tosaðu úr ørva til vanliga føroying, so sum prestarnir gjøgnum øldir høvdu gjørt á sínum fremmanda máli.

Munurin var, at nýggi boðskapurin var borin fram á føroyskum. Men hann var mentunarboðskapur við politiskum málsetningum heldur enn sosialum.

Hevði verið upprunliga bygt á stóru stættirnar, fiskarar, arbeiðsfólk og trælarmenn og seinni konufólk, teimum øllum, sum tórvadu sjálvsvirðing, frígering úr gamla stættasamfelagnum og kenslu av vunnum rættindum í nýggju Føroyum, tá hevði hon umboðað fólkaraðið, demokrati í staðin fyrri leiðir av gamla foryndarskapinum hjá prestum, sýslumönnum og skúlarárum.

Tjóðveldisflokkinum eydnaðið eina tíð at umboða og fremja áhugamál hjá tí stóra og máttmikla fiskarastættinum.

Føroyskur sorgarleikur upplivist í Danmark, har 2000 av skilabestu ungu føroyingum eru undir hægru útbúgving. Tú merkir einki til áhuga fyrri føroyskum sam-felagsvíðurskiptum, politi-ikki, morali, ómorali og menniskjansligum trupulleikum. Einki. Tey liva í sjálvskaðum ghetto'um, hava einki at gera við tey, sum her búgva.

Búði tú t.d. í Kina eini 5-6 ár og heimafurtukomin varð spurður um, hvat ið tú visti um hatta landið, og svaraði: »einki, tí je fór innar í kamarð, togaði rullu-gardinurnar niður og stakk fingrarnar í oyruni.«

Hetta er stóðan hjá ov nógvum av hesum ungu mótevís danska umhvørvinum. Tey droyma um smurda heimkomu til upp-tøku í sjálvskaðu óðugna-ligu, korrupu elitu, sum koyrði vælbygda, stímraða samfelagið niður í sand og øsku, ólukku og vanvirðing. Sjálv flýtur elitán omaná

við meira enn 6.000.000.000 – seks milliardum krónum – uttan fyrri Føroyar og leingist eftir at sleppa at svimja í dansk-amerikansk-ari olju.

Blaðar tú gjøgnum Sosialin og Dimmalætting fyrri at finna, hvat teir siga um trupulleikar, møguleikar, sosial víðurskipti og búskap hjá vanligum fólki í Klaksvík, Fuglafirði, á Skálafjørðinum, Vestmanna, Vágum, Havn, Sandoyinni og Suðri?

Tey spæla fótbólt og annað spæl, siggja sjónvarp, fara til poppkonsertir og lurta eftir religiøsum popparum, men nakað um teirra vanliga lív, veruliga lív teirra?

Virtual reality!

Føroyingar og teirra vanliga dagliga lív eru ikki til fyrri oljuskínandi umboðum hjá introgandi oljuementanini. Regnar á prestin, dryppar á deknin. Hvínur svangi hundurin nóg leingi, kappu halan og gev honum at talan.

Tey veruliga illa stóðu eru ikki sjónsk, tey eru ikki til, er huldafólk. Virtual reality?

Tey væljarða aftur-móti eru til í ólukku-máta. Í fátæku, falleraða Føroyum eru bruttoinntøkur í embætistættini stóri enn í ríka Danmark.

Føroyaískoyti, útstationeringsískoyti, flutningsískoyti, ja, hópín av øðrum merkiligum uppkoytum fáa hesi fólk um-framt beinleiðis starvsløna.

Fólk fødd, uppvaksin í Føroyum, sum hava kostað føroyska samfelagnum fráð áðrenn tey komu í verðina, til tey hava eitthvørt pappír at nýta heima við røttum stuðli til starvtøku, krevja uppkoyti fyrri at tíma at verða hjá tykkum har heima.

Teirra starvsfelagar í t.d. Íslandi? Norra? Danmark? Aðrastaðni?

Mánaðarbruttoinntøkan hjá hesum fólki, hvussu stór er hon? Yvirleknar millum 60 og 100.000 kr. um mánaðin umframt fríar ferðir, møguleika fyrri privatum praksis í almennum hølum kostnaðarfrítt og annað.

Búskaparráðið, sum sigur við útróðarmenn, at teir skulu spara, og fleiri skulu í vinnuløysi, hvussu stór er bruttoinntøkan hjá ráðslim-unum? Hví avtaka teir ikki seg sjálvar fyrri at spara?

Tey ungu undir útbúgving nýðast ikki at grópa gjøgnum gamlar buksu-lummar fyrri at finna 10

oyrað, sum vantar í til ein litur av mjólk ella eitt hálvt rugbreyð.

Men tað skaddi ikki, um tey onkuntíð uppliva tað, so tað meira kundu virt, at eisini onnur skulu hava nakað at liva av. Tey nassa uppá danska samfelagið við skattafrikorti út móti 60.000 kr.

Tey skulu jú heim av og á, og fyrri at tey ikki skulu koma í neyð, fáa tey fríbillet upp og niður. Tá tey hava so ringt við at læra mál, fáa tey eyka tíð til próvtøku, tey hava ringt við at skilja danskt og at málbera seg á hesum fremmanda málinum.

Teirra donsku lestrarfelagar, hvat fáa teir til heimferðir til t.d. Skagen ella Bornholm?

Neyðardýrsmentan, trælalynði á øllum økjum, ómorallurin, ið lekur gjøgnum føroyska samfelagið.

Veruliga kreppan er ikki økonomisk, men moralsk. Hon rotar og mår grundina undan politikarum, embætisverki og vinnulívi.

Hví døma føroyingar ikki?

Danska rættar- og politi-valdið í Føroyum ger sum starvsbróðir teirra Pilatus: tvær hendur.

Finnar døma bankastjórar og nevndir fyrri svik og brotsligt óansni móti teimum, sum litu virði síni upp í hendur teirra. Hvussu verður við føroyskum banka-stjórum og nevndarlimum? Hvussu verður við at kanna brotsligar »innsider deal-ings« í føroyskum bankum millum annað í 1992 og undan? Krevur nakar mynd-ugleiki, stovnur, feløg, ein-staklingar, sum hava mist, straff, endurgjald og góðgerðan fyrri »vort og svie«?

Enn ikki. Hví ikki?

Eingin verður kravdur til svars, eingin krevur svar.

4. Statsmáttin, skrivaðu og elektronisku mediini, hvar er teirra leitandi, kannandi, kritisk metandi virksemi?

Teir bora eftir olju, spæla fótbólt, tá tey ikki spæla biliard. Spurt verður mang-an, um føroyingar eru býttasta fólkaférf í verðini? Um teir einars eru heila-skaddi? Um so er, má farin atburður, framferð góðtakast, og at eingin av hesum sonevndu politikarum verður drigin til svars, kemur fyrri rættin. Har hendir einki, tey leggja seg niður, so hesir kunnu halda fram at ganga oman á teimum.

Hvar er umboð teirra ar-beiðsleysu, kreppuraktu, teirra rýmdu? Tey sita á fakfelagskassum við góðum lønum, nøgd í vinalag við

væljarða elituna.

Tey veruliga neyðstøddu, einki frættist til ella um tey.

Tveir føroyskir politikarar sátu í geglinum fyrri tað teir meintu, søgdu og skrivaðu, Erlendur Patursson og Dan Klein. Eingin av teimum, sum koyrdu Føroyar á húsangang, eru enn stættir inn. Hvussu sýndu starvsbróðir Dans solidaritet móti hon-um? Hvussu sýna teir dag-liga, at teir kenna, hvat pressuetikkur, hvat veru-ligur journalistikkur er?

Her á arbeiðaranna kamp-degi, stríðsdegi til 1. mai-dagshald í Føroyahúsinum frættist einki um bardaga fyrri betri korum, betri rætti, móti órætti, fyrri frígering, um kollvelting.

Tørvurin har heima á kollvelting hevur verið veruligur seinastu 5-6 árin.

Einki hendir, einki hendir.

Tosið flýtur sum olja oman á veruligu trupulleikum hjá vanligum fólki. Tygur vita, hvat hini skulu gera, og eru til reiðar at geva teimum av tygara vitan, vísdómi, teimum, sum tygur tosa um, til, ikki við.

Tann tíð var, tá tað var ringt at vera føroyingur, tá mong vóru svong, liðu neyð.

Tá frættist einki alment, hagstovur, deildir og stjórar vóru ikki uppfunnir.

Dimma var eisini tá á tremur við lýsingum um tvingsilssølu.

15 ára gamal rýmði je úr realskúlanum, méldaði meg inn í Vágs Arbeiðsmannafelag Framtíðin og var við í størstu streyku ogra. Ogur vunnu.

Je fati ikki tygum ungu uttan meiningar, uttan hugsjónir, ideal. Í Seul, Sofia, Beijing, Beograd, Hong Kong, Hebro og Jerusalem

berjast tygra javnaldrar, doyggja, fara í fongsul. Teir brjas fyrri tað, sum fyrri teimum er rætt. Teir berjast móti tí, sum fyrri teimum er órætt.

Hvørjum berjast ungu føroyingar fyrri? Hvørjum berjast ungu Føroyar ímóti? Einfarð høvdu tygur meiningar. – Leingi trúði tú, at tey tordu ikki fyrri mafium heima at siga sína hugsan, sínar meiningar.

Nú veitst tú, at tað er skeið.

Tey hava einki at berjast fyrri ella ímóti.

Tey hava als ongar meiningar um føroysk sam-felagsvíðurskipti.

Tað ræður um at passa til holini í føroyska yvir-stættasamfelagnum, gerast limur í »Felagskapinum fyrri organiserað sjálvrós«, við fyrrverandi fascistum, stalinistum og maioistum á odda ella sum heiðurslimir við føroyauppskoyti.

Vilja tygur, vilt tú nakað annað, so berjast fyrri at endurreisa føroyskan sam-felagsmoral og fyrri at uppliva tað, sum Mao Tse Tung segði, meðan hann var upp-reistrarmaður:

»The Workers are the true Salt of the Earth and to be Part of their Destiny is the true Adventure of our Time.«

Carl Nolsøe
cand. polit